

ŞAIRLERDE VE ŞİİRLERİNDE BOŞLUK, SONSUZLUK VE FANİLİK DUYGUSU İLE İÇKİ TEMİ

Yrd. Doç. Dr. Salim DURUKOĞLU¹

Özet: Şiir; sözü güzelleştirme sanatını icranın yanında, tarih boyunca, insanın içindeki karmaşayı ve çözümsüzlüğü, ayıklama, aklama ve açıklama işlevini de üstlenmiştir. İçinde boşluğun, sonsuzluğun, faniliğin ayak seslerini duyan ve bunu başkalarına duyuran şairler, insan karanlığını aydınlığa çıkarmada bilim insanlarını bile geride ve gölgede bırakmışlardır. Bu yazıda Türk şiirinde işlendiği şekliyle insanın kaotik yanı ve bu karmaşa ile baş etme yolları arasındaki ilişki, az ve belli sayıdaki örnek üzerinden incelenmiştir. İnceleme sonucunda, yıkıcı ve yıpratıcı duyguların, özelde şairleri, genelde insanları, teselli arayışı içinde ya din duygusuna, ya da içki ve türevleri olan uyuşturucu ve uyuşma ihtiyacına yönelttiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: şair, şiir, boşluk, sonsuzluk, fanilik, din, içki...

SPACE-INFİNİTY, AND MORTALİTY FEELİNGS AND ALCOHOLİC DRİNK THEME İN POETS-POEMS

Summary: In addition to its function as the art of rhetoric, throughout the history poetry has served to explain and clarify the chaos and deadlock in man. Hearing the footsteps of space, infinity and mortality in them and telling this to others, poets have surpassed scientists in unearthing the darkness in man. In this manuscript, man's chaotic aspect and the ways to compete with this darkness as handled in Turkish poetry have been investigated with reference to few certain samples. Upon our investigation we have seen that wearing and destructive feelings have led in general all humans and in particular poets who are in search of consolation and religion to alcoholic drinks or other derivatives of alcohol and the feeling of narcosis.

Key Words: poet, poem, space, infinity, mortality, religion, alcoholic drink

1. Giriş

Boşluk kelimesi sözlüklerde; oyuk, çukur, eksiklik, yoksunluk duygusu;² sonsuzluk kelimesi; sonu olmayan gelecek zaman, ebediyet;³ fanilik

1. Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü Öğretim Üyesi, e-mail: sdurukoglu@gmail.com

2. 1. isim Oyuk, çukur, kapanmamış yer 2. Boş olan yer "Utanmadan bıraktığı saka- lında güve yeniği gibi boşluklar vardı." - İ. O. Anar 3. Kesinti, kopukluk 4. Boş geçen süre "Bu boşluktan sıkılıyorum." 5. Eksiklik, yoksunluk duygusu 6. Boş olma durumu "O günden bugüne olanları hatırladıkça insan ister istemez bu türlü çabaların hiçliğini, boşluğunu düşün- mek zorunda kalıyor." - R. H. Karay; <http://www.tdk.gov.tr/>, Son Erişim Tarihi: 25.12.2014.

3. 1. isim Sonsuz olma durumu "Sevda, sonsuzluğun karanlığında ışıldayan bir pırı- lıdır." - N. Hikmet 2. Sonu olmayan gelecek zaman, ebediyet "İyi ve yoğun yaşanan bir daki- kada sonsuzluktan bir renk var." - H. Taner 3. Sonu ve sınırı olmayan uzay; <http://www.tdk.gov.tr/>, Son Erişim Tarihi: 25.12.2014.

kelimesi; ölümlülük, gelip geçicilik duygusu⁴ gibi anlamlara gelmektedir. Bu kavramlar ilişki kurdukları mutsuzluk, huzursuzluk, karamsarlık, yalnızlık, yabancılık, hiçlik, korku, kaygı, çöküntü / depresyon, gönül yorgunluğu, baskı, bunalım, kuşatılmış, düğümleşmiş, iç sıkıntısı, gönül darlığı gibi diğer kavramlar ile sonsuz kere çoğalmak ve çeşitlenmek yeteneğine sahiptir.

Bir elinden meleğin, diğer elinden şeytanın tuttuğu, bir yanı aydınlık, bir yanı karanlık, bir yanı medeni, bir yanı bedevi, bir yanı ilkel mağara adamı olan, bir yanı hep isteyen, bir yanı karşı koymaya çalışan insanın; içinde, birden çok insan barındırdığı, modern psikolojinin de sahip çıkıp açıklamaya çalıştığı bir gerçektir. Atalarımızın “Yılkı alacasın tıştan, insan alacasın içten.” diyerek teşhis ettiği, zaman zaman sergilediğimiz tutarsızlıklarımızın da ana nedeni olan çift ya da çok kişilikli, bilmecemsi, bulmacamsı doğamızın şiir dilindeki en yoğunlaştırılmış ifadesi, Yunus tarafından şu içrekle şü denli yalın ve veciz bir ifadeye dökülmüştür:

*“Bana bende demen bende değilem
Bir ben vardır bende benden içeri”⁵*

Bir değil birden çok kişiliğin istekleri, ihtirasları, arzuları, kaygıları ve korkuları ile bilinçle yaşadığı her anında yüzleşen insan için, sıkıntı her daim başköşededir. Felsefeciler tarafından felsefi huzursuzluk, din bilimciler / teologlar tarafından insanın içindeki Tanrısal boşluk olarak ifadelendirilen, psikologlar tarafından korku öncesi kaygı evresi olarak tarif edilen, Dante'nin anlatmayı unuttuğu cehennem⁶ olarak da nitelenen, en yaygın ve meşhur karşılığı “can sıkıntısı” olan boşluk, sonsuzluk, fanilik duygusu ya da Yunustaki karşılığı ile gönül darlığı, hiçbir varlığın dağıtamayacağı bir bunalımın kaynağıdır.. Yunus bu kördüğümü de şiirleştirmekten geri durmamıştır:

*“Kem durur yoksulluktan nicelerin varlığı
Bunca varlık var iken gitmez gönül darlığı”⁷*

Türk ortaçağının ve edebiyatının zirvesi olan, sanki dünyaya gönülleri birleştirmek, insanı her anlamda iyileştirmek için gelmiş olan Yunus'un felsefesinin özü “sevelim, sevilelim” ile “kendini bil” cümlelerinde özetlenebilir. Kendini bilmeye ömrünü veren Yunus, bu cehennemi içinde büyüten

4. 1. sıfat Ölümlü, gelip geçici, kalımsız "Her fâni güneşten, çimden nasibini alıyor." - Y. Z. Ortaç 2. isim İnsanoğlu; <http://www.tdk.gov.tr/>, Son Erişim Tarihi: 25.12.2014.

5. Faruk Kadri Timurtaş, Yunus Emre Divanı, Tercüman 1001 Temel Eser, 1972, s. 157.

6. Stefan Zweig, Kendi Hayatının Şiirini Yazanlar / Casanova - Stendhal - Tols-toy. çev. Ayda Yörükân, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1995, s. 53.

7. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Yunus Emre Estetik Sırları, Yunus Emre (Makalelerden Seçmeler), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1994, s. 51-52.

ve uyutan isimlerden biridir. Zira Yunus, yakasına yapışan ve sürekli kendisini sarsan bu duyguları, gönül darlığını giderecek bir varlık olmadığı için, insanın belki de tek seçeneği olan bu duygularla yaşamaya çalışmak, bu duygulara alışmak iradesini göstermiştir.

Dünya, kuruluşundan bugüne, bilinen / malûm ile bilinmeyen / meçhulün amansız mücadelesine tanıklık eder. Bütün acizliği ile zamanın ölçtüğü doğum ve ölüm cenderesine sıkışan dalgın dünya yolcusu insanoğlu; ruhsal düğümlemler, çelişkiler yumağı, açmazlar ve ikilemler içersinde derin bir boşluğa düşer. İlk ve ilkel yaşam süren insanlar, geceleri vahşi hayvanların saldırılarından korunmak için ağaçlarda yaşamayı tercih ederlermiş. Uykuya daldıklarında ise genellikle dengelerini yitirip ağaçtan düşer, sakatlanır ya da ölürlermiş. Günümüz insanının derin uykuya geçerken, sonsuz ve karanlık bir boşluğa düşmeleri, bu ilk atalarından kalan genetik miras, arketipik bir korkudur.

Bu korku, evreni saran uçsuz bucaksız boşluk ile birleşince daha büyük bir gizeme ve korkuya dönüşmüştür. Mevleviler, dört unsur / anasır-ı erba olarak bilinen ve evrenin temel bileşenleri olan su, ateş, rüzgâr ve toprağa bir beşinci bir element daha eklerler. Bu beşinci unsur, içinde gizli yaşam enerjisi olan oksijeni de barındıran boşluktur.

İnsanların ölümü genelde “son nefesini verdi” kalıbı ile anlatılır. Nefes bu bağlamda, vücuda oksijeni çektiğimiz ve hücrelerin yıkımını önlemek için hücreleri beslediğimiz bir çeşit gıdadır. Son nefesini veren bir daha geri alamayan insanda oksijen yetmezliğinden dolayı çok hızlı bir hücre yıkımı gerçekleşir ve ölüm bedeni teslim alır.

Ölüme teslim oluncaya kadar insan, içinde boşluk ve sonsuzluk duygusunun beslediği büyük bir felsefi huzursuzluğu, sonsuz kaygı ve korkuları durmadan yaşar, büyütür ve çoğaltır. Kuğunun son şarkısını söyleyen adam, son rint olan Yahya Kemal’in, içinde ferahlık ve huzur anlamına gelen “inşirah” kelimesi geçen dizeleri, insanın bu musallat duygularla olan sınavını anlatır:

*“Bir leyl-i inşiraha kavuşmaksızın Kemal
Yandın ilâ nihâye remad olmadın gönül”⁸*

(Bir ferahlık gecesine kavuşmadan, sürekli yandın ama kül olmadın Kemal.) İnsanın giydiği bu ateşten gömlek nedir, sorusuna, girift kavramlar olduğu için içlerinde matruşka bebekler gibi başka başka duygular barındıran boşluk, sonsuzluk ve fanilik duygusu cevabını verebiliriz.

İnsan oldukları için bu duygulardan bağımsız olmayan peygamberlerin bile bazen bu sarmal ile kuşatıldıklarına tanık oluruz. Kuran’da İnşirah

8. Cemal Aksu, “Yahya Kemal’in Gazellerinde Sevgili ve Âşık Tipi”, <http://www.journals.istanbul.edu.tr>, s. 16, Son Erişim Tarihi: 26.12.2014.

suresi⁹ olarak geçen sure, böyle bir ruhsal çöküntü anında, Hz. Muhammed'e seslenmek için indirilmiştir. Kalp sıkıntısını ve darlanmayı gideren bu dua, Müslümanlara her zorluğun arkasından bir kolaylığın geleceğini de müjdeliler.

İlahi dinler, kendini aramaları ve bulmaları için boşluk, sonsuzluk, çaresizlik ve fanilik duygularının Tanrı tarafından insanın içine konduğunu anlatırlar. İnsanın içindeki tanrısal boşluk, farklı görüntü seviyeleri kazanarak hükmünü ilan ve icra eder ancak dönüş ve çare Tanrı'dır, Tanrıdadır. Bu sonsuzluk kavramını sadece gerçek Tanrı doldurabilir. Hıristiyanlığın kutsal kitabı olan İncil'in "Derlemeci (Vaiz) kısmında 3. bölüm 11. ayette şöyle yazar: O her şeyi zamanında güzel yaptı. İnsanların yüreğine sonsuzluk kavramını koydu. Yine de insan Tanrı'nın yaptığı işi başından sonuna dek anlayamaz."¹⁰

Tanrı her insanın kalbine, yüreğine, kendisini aramaları ve bulmaları için ve Kendisi'nin dışındaki hiçbir varlığın dolduramayacağı bir 'sonsuz' boşluk veya 'sonsuzluk' duygusu yerleştirmiştir. İnsanlık tarihinde geniş yer tutan beşeri ve ilahi kökenli dinlerin işlevlerinden birisi ve belki de en önemlisi, insanların içlerindeki bu sonsuzluk, boşluk, fanilik duygularını doldurmaya çalışmaktır. İnsanların bazıları, aynı işleri her gün sayısızca yaparak Tanrı'nın beğenisini ve rızasını kazanmaya çalışmakla aslında her gün bu duyguları basturmaya, uyutmaya ya da unutmaya çalışmaktadırlar. Allah'ın ipine sınımsız sarılanlar bile eninde sonunda gerçek yürek tatminsizliği ve yaşam hoşnutsuzluğuyla mutlaka karşılaşacaktır. Bazıları ölmeden önce karşılaşmış, gerçeği arayacak, bulacak ve gerçek onları özgür kılacak; diğerleri ise kendi yüreklerindeki gerçekliği inkâr edip öldükten sonra Tanrı'nın yargı kürsüsünde gerçekliği fark edecektir.

2.Sonsuzluğu - Boşluğu ve Faniliği Doldurma Arayışları: İnceleme ve Metinler

Şiir, insanı, insana, insanca ve edebice anlatma işini üstlenen asil bir uğraştır: "Musiki gibi şiirin de en güzel ve en asil anları bizi sonsuzlukla karşılaştırdığı anlardır. Bu pek nadir anlarda sade şiir değil, insanın kendisi de

9. **Surenin aslı:** Bismillahirrahmanirrahim, 1. Elem neşrah leke sadrek 2. Ve vada'na 'anke vizreke 3. Elleziy enkada zahreke 4. Ve refa'na leke zikreke 5. Feinne me'al'usri yüsren 6. İne me'al'usri yüsren 7. Feiza ferağte fensab 8. Ve ila rabbike ferğab. **Meali:** Rahmân ve Rahîm (olan) Allah'ın adıyla, 1. Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi? 2. Yükünü senden alıp atmadık mı? 3. O senin belini büken yükü. 4. Senin şânını ve ününü yüceltmedik mi? 5. Elbette zorluğun yanında bir kolaylık vardır. 6. Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık daha vardır. 7. Boş kaldın mı hemen (başka) işe koyul, 8. Yalnız Rabbine yönel.
<http://www.insirahturesi.com/>, Son Erişim Tarihi: 25.12.2014.

10. <http://www.christiananswers.net/turkish/bible-tr/tr-ecc13.html>, Son Erişim Tarihi: 25.12.2014.

hakiki buutlarını ve manasını alır yani Pascal'ın dediği gibi 'İki sonsuzluk arasındaki baş dönmesine varır.'"¹¹

Türk şiirinde boşluk duygusunu nokta atışı diyebileceğimiz netlikte ve nitelikte hisseden ve "İnanmak İhtiyacı" isimli manzumesinde dile getiren şairlerden birisi Tefkik Fikret'tir:

*"Bütün boşluk: Zemin boş, âsûman boş, kalb ü vicdan boş;
tutunmak isterim, bir nokta yok pîş-i hasârımda.
Bütün boşluk: Döner bir hiç-i mühiş civârımda;
döner beynim berâber; ihtiyârım, sanki bir serhoş,"¹²*

Şairi sonsuz bir boşluk kuşatmıştır. Yeryüzü, gökyüzü, kalbi ve vicdanı boştur, şairin. Elbette hayat boşluğu kaldırmaz. Merdud olduğunu yani peygamberlerden bağımsız olarak dinlere inandığını söyleyen;

*"Enbiyâdan yaşarım müstağni;
bir örümcek götürür Hakk'a beni..."¹³*

diyen Fikret, bu boşluğu, girdiği Batılı muhitlerin ve benimsediği Batıcılık ideolojisinin de etkisiyle, din düşmanlığı olmasa da İslam ve Türk düşmanlığı ile dolduracaktır.

Tasavvufi eda ile söylenen şiirlerde mecazın nerde başladığını, nerde bittiğini kesin olarak bilemeyiz ama ister mecaz olsun ister gerçek, Yahya Kemal'de de felsefi huzursuzluğun derinden duyumsandığını ve en ölümsüz dizelerle şiire taşındığını ve şarap ya da içki sembolü ile birleştiğini görürüz. Dünyada huzur bulamayan şair, kendi ruhuna en uygun bulduğu Hayyam felsefesine teslim olmuştur... Yahya Kemal'e göre, Pascal'ın dediği "iki boşluk arasında" yapılabilecek tek şey içmek ve unutmaktır.

*"Bilmem nedir enfûsi nedir afakî
Kimdir fâni cihanda kimdir bâkî
Dünyayı saran boşluğu hissetmeyelim
Peymaneyi boş bırakma doldur Sâkî"¹⁴*

11. Ahmet Hamdi Tanpınar, Edebiyat Üzerine Makaleler, Dergâh Yayınları, İstanbul 1992, s. 302

12. *"Bütün boşluk: Yer boş, gök boş, kalp ve vicdan boş;
Karşımda bir nokta kalmamış ki tutunabileyim.
Bütün boşluk: Etrafımda vahşi bir hiçlik dönüyor;
Beynim de beraber dönüyor; iradem bir sarhoş gibi,"*

Fahri Uzun, Rübâb-i Şikeste ve Tefkik Fikret'in Diğer Bütün Eserleri, İnkılâp ve Aka Kitapevleri, İstanbul 1962, s. 368-369.

13. Fahri Uzun, s. 380.

14. Rubailer, İstanbul 1969, s. 16.

"Tegafül" adını taşıyan bu rubai boşluk hissiyle içki arasındaki ilişkiyi açıkça göstermektedir: "Şair, tabiatta ufuklara bakarak bir sonsuzluk rüyasına dalsa da, hayali vasıtasıyla geçmiş zamana seyahat etse de, hal-i hazırda, bu dünyada yaşayıştan, var oluştan gelen iç sıkıntısından kendisini tamamıyla kurtaramaz. Onun bu duyguyu defetmek için başvurduğu üçüncü çare içkidir. Y. Kemal, içkiyi öven şiirlerinde onu daima bu kurtuluş vasıtası olarak görmüştür."¹⁵

*"Ömrüm şu biten neşvesi tam olsun erenler
Son meclis câm üstüne câm olsun erenler.
Şükranla veda ettiğimiz câm-ı fenâya
Son pendimiz ahlâfa devam olsun erenler."*¹⁶

Olmazların varlığı ve kendi yokluğunda cevaplar arayan ruh, kendince büyük ve büyümlü bir âleme, suyun iyiliğine ve denizler âlemine de koşar: "Denizle insan ruhu arasındaki baş döndürücü uygunluğu ilk bulan şair Baudelaire'dir. 'Hür adam denizi daima seveceksin' diye başlayan manzumesi, bu iki sonsuzluğun en 'surnatural' anlamında göz göze geldiği esrarlı bir âlemdir."¹⁷

*"Ruh ufuksuz yaşamaz.
Dağlar ufkunda mahâbet,
Ova ufkunda huzur,
Deniz ufkunda teselli duyulur,
Yalnız, orda bulur ruh ezeli lezzetini."*¹⁸

"Bildim nedir ufuktaki sonsuzluğun tadı" diyen Y. Kemal'e göre kendini aşmak, insan ruhunun asıl vatanı olan sonsuzluğa gitmek için "o dar varlığın hendesesinde" kurtulmak gerekir... Y. Kemal boşluk korkusunu ruhunun en derinlerinde hissetmiş bir şairdir. O'nun ruhu bir kanatlı kuş olup uçmak ister. Denizle gökyüzünün birleştiği ufka doğru: "Y. Kemal'in şiirlerinde sonsuzluğun maddi sembolleri olan 'ufuk', 'deniz', 'gök' ve 'gayesi belli olmayan gidiş' büyük yer tutar."¹⁹

Bu dünyaya bir kez gelindiğini, bir daha gelme imkânının olmadığını, bu yüzden ayıp, yasak ve günah gibi kavramlara takılmadan dünya nimetlerinden olabildiğince yararlanılması gerektiğini söyleyen ve savunan Andre

15. Mehmet Kaplan, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 2, Dergâh Yayınları, İstanbul 1987, s. 266.

16. Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 2, s. 268.

17. Ahmet Hamdi Tanpınar, s. 302.

18. Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 2, s. 260.

19. Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 2, s. 258.

Gide'nin Dünya Nimetleri²⁰ adlı eserini okuyarak büyüyen, Cumhuriyet devrinin ilk nesli de büyük bir boşluk içine düşmüştür. Orhan Veli'nin "Böcekler"i âdeta bu neslin karakterinin deşifre edilmiş hâlidir.

*"Düşünme
Arzu et sade
Bak böcekler de öyle yapıyor..."²¹*

İki tek atıp "doksan olmak" zevki ile "Rakı şişesinde balık olsam" diyen Orhan Veli; sarhoş iken bir belediye çukuruna düşerek veda ettiği hayatında kendini "düşünce"ye değil "arzu"larına teslim ederken, böcekleri bir remiz, içkiyi bir araç olarak seçiyor; böylece kendini mutsuz eden düşünmek eyleminden feragat ediyordu. Oysa "Düşünüyorum öyle ise varım" diyen Descartes'in bulduğu iki temel unsur; duyan ve düşünen insan ile onu çeviren kozmik alandır.

Orhan Veli yaşadığı dünya içinde düşünüyor ancak kendini içki, kadeh ve kadınla avutarak, yıkıcı duygulardan kaçıyor idi: "Kanaatime göre, onları içkiye götüren amil, hayatlarını saran derin boşluğu hissetmeleridir. Teselli edici güzel inançları olmasına rağmen Yahya Kemal ile Tanpınar bile kendilerini bu duygudan kurtaramamışlardır."²²

Dünya Nimetleri neslinden bir isim de Bedri Rahmi'dir. İnsan olmanın ağırlığı altında ezilen Bedri Rahmi, çağdaşı Orhan Veli gibi insanlığından sıkıldığında "hayvanlaşma içgüdüsü"ne methiyeler düzer. Orhan Veli'nin "böcekler"i, Bedri Rahmi'de at figürüne dönüşür:

"Kendimi kendim yaratsaydım

.....

*Bir beygir olur insanoğlunun asfaltına işer,
Sevgilimi gördüğüm yerde kişner,
Sevmediklerime de basardım çiftelyi."²³*

Ne yapsa insan olmanın dayanılmaz ağırlığı altında ezilen şair, teselliği içkide aramayı seçecektir:

*"Sarhoşum çok şükür dilediğim gibi
Bir ben yok artık benden içeri
Onunla göz göze diz dizeyiz
Sarhoşum, sarhoşum, sarhoş*

20. André Gide, Dünya Nimetleri, Çeviren: Tahsin Yücel, Varlık Yayınları, İstanbul, Mart 1963, s. 1-118.

21. Orhan Veli, Bütün Şiirleri, İstanbul 1959, s. 110.

22. Mehmet Kaplan, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 114.

23. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Dol Karabakır Dol, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Haziran 2003, s. 23.

*Çok şükür biz bizyiz.
Sarhoşum
Caddenin göbeğine oturmuşum
Akluma eserse sırt üstü yatabilirim
Nara atabilirim
Kem gözler umurumda değil
Ben kendi gözlerimden kurtulmuşum.*"²⁴

Yunus Emre'nin feyiz kaynağı olan ikinci "Ben"i Bedri Rahmi'de korkulacak bir varlık hâlini almıştır. Şair akli başında iken bir takım korkuların, kaygıların, boşluk, sonsuzluk ve fanilik duygularının baskısı altındadır. İşte şairi sarhoşluğa şükrettiren bu karın ağrısından beter olan düşünce törpüsüdür.

Boşluk duygusu yalnız şairlere değil bütün insanlığa has bir karakter taşır. Şüphe, tasa ve ölüm korkusu gibi dürtülerle kendini hissettiren bu duyguyu; kimileri din ve tarih inancı, kimileri şehvet ve beşeri inkârlar (ateizm gibi), kimileri de içki ile doldurmuşlardır... Şairlerin farkı bu çarpışmaları ve çirpimşaları yazıya ve kayda geçirmeleridir.

Bu işi iyi yapan şairlerden biri de şiirle temas ettiği mutlu olan, Dünya Nimetleri neslinin diğer şairi Cahit Sıtkı'dır: "Cahit yalnız şiirle temas ettiği anlarda mesut olan insanlardandı."²⁵ diyor Tanpınar... İçgüdüleri ve sezgileri güçlü olan, diğer insanlardan daha fazla duygusal ve duyarlı, ince ve hatta hasta ruhlu olan şairlerin yalnızlığı izahı güç bir yalnızlık olarak bilinir.

Orhan Veli'nin çağdaşlarından olan Cahit Sıtkı "alıştığımız bir şeydi yaşamak" derken sanki ölmeden ruhlar diyarında bir gezintiye çıkmıştır. Yalnızlık ve boşluk duygusu O'nda bir başka dünya hasretine bürünür.

*"Yine bu gözlerimdir okşanacak şey arar
Yoksa içimde bir başka dünya hasreti var."*²⁶

Ölür "ölümden bir şeyler umarak." Hem yol yarıyı geçmiştir ve kadeh tutan elin titremesi koymaktadır şaire. Cahit Sıtkı'nın "bir başka dünyası" ile Ahmet Haşim'in "O Belde"si arasında bir ruh akrabalığı bulunmaktadır. Yaşadıkları dünyadan hoşnut değildir şairler... Bu nedenlerle, bu med-cezir içindeki şiirin dünyasında hep bir yolculuk şarkısı söylenir:

*"Yolculuk, her zaman düşündüm onu;
İçimde bu azgın dâvet ne demek?"*

24. Bedri Rahmi Eyüboğlu, s. 88.

25. Ahmet Hamdi Tanpınar, s. 447.

26. Cahit Sıtkı Tarancı, Otuz Beş Yaş – Bütün Şiirleri, Derleyen Asım Bezirci, Can Yayınları, İstanbul 1991.

*Oraya, nerdeyse güneşin sonu,
Uçmak, kayıp gitmek, kaçıp dönmek.*²⁷

Bu dizeler, kendi ifadesiyle cahiliye döneminde kadın, içki, kumar ve sigara ile özdeşleşen, Şeyh Abdülhakim Arvasi Hazretleri ile tanıştıktan sonra İslamiyet'e yönelen Necip Fazıl Kısakürek'e aittir. Varlığın o dar kabına / hendesine sıkışan, boşluk ve sonsuzluk ile kuşatılan, dünyada mutsuz ve huzursuz olan insan için "yolculuk" yek çaredir. Gökyüzü, yıldızlar ve güneşin sonu ile hayal edilen ufuklu bir dünya... Azgın davetler ile galeyana gelen ruh, hürriyet iksiri ile ancak bu ufuklarda tanışacak, ancak bu ufuklarda saadete erecektir.

Şairlerin bu yakıcı ve yıkıcı duygularla bunalmalarının ve başka dünyalara, âlemlere göçmek, sığınmak istemelerinin nedenlerinden biri de edebiyatta "sürgün miti" ile açıklanır. İnsanın koşulsuz mutlu olduğu, kendini hep iyi hissettiği yer, ilk yaratıldığı yer olan cennettir. Yasak meyveyi yediği için cennetten yeryüzüne sürgün edilen, asıl vatanından kovulan insanın mutluluğu örülenmiş, gurbet hayatı başlamıştır artık. Şairler için bu dünya sürgün yeri, cennet ise "başkentler başkenti"dir. Cenneti tadan bütün ruhlar, kaçınılmaz olarak bu dünyada kendini gurbette hissedecektir:

*"Ne arzûm, ne emelim...
Yaralanmış bir elim...
Ben gurbette değilim,
Gurbet benim içimde."*²⁸

Eski edebiyatımızda da bu dünyada kendini gurbette hissetme, sonsuzluğa gidiş özlemi ve dünyadan duyulan ıstırap ile hoşnutsuzluk çok belirgindir. Fuzûlî'de bu duygu şu şekilde dile gelir:

*"Gelin ey ehli hakikat çıkalım dünyadan
Gayrı yerler gezelim özge safalar görelim
Reviş-i silsile-i dehr melûl etti bizi
Nice bir dehrde evzâ-ı mükerrer görelim."*²⁹

Yine Şeyh Galib'in insan ruhundaki sonsuzluk özlemini anlatan güzel bir beyiti vardır.

*"Bir şu'lesi var ki şem' i cânın
Fânusuna sığmaz asumânın."*³⁰

27. Kenan Akyüz, Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1986, s. 957.

28. Kenan Akyüz, s. 918.

29. Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 2, s. 260.

30. Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 2, s. 261.

(Can mumunun öyle bir alevi vardır ki gökyüzünün fânusuna bile sığmaz.) Âlemin büyük insan, insanın küçük âlem olduğunu hatırlarsak, içinde dünyadan daha büyük bir dünyanın karmaşasını, uğultusunu, gürültüsünü yaşıyan insanın bu evrene sığmaması doğaldır.

Divan şiiri edasında yazan, Akif Paşa'nın Adem (Yokluk) Kasidesi'nden sonra, felsefi huzursuzluğu Tanzimat şiirine taşıyan, iyi şairler arasında ismi ilk başlarda anılan Ziya Paşa da bu dünyada rahat ve huzuru bulamayan ve bulamadığından sık sık şikayet eden şairlerdendir:

*"Huzûr-ı gûşe-i meyhaneyi ben görmedim gitti
Ne meclisler ne sahbâlar ne işret-hâneler gördüm"*³¹

Huzuru meyhane köşeleri de dahil, hiçbir yerde, bir türlü bulamayan şair, teselliye ise şu beyitte ve dünya görüşünde bulur:

*İç bâde, güzel sev, var ise akl u şuûrun
Dünyâ var imiş ya ki yoğ olmuş ne umûrun"*³²

3.Sonuç

Yargı kesindir. Bilmek insanı ürkütür, bilmemek ise korkutur. Ölümlü olan, ölümsüzlüğü düşünen her insanın içini bir kurt gibi boşluk, sonsuzluk, fanilik, huzursuzluk vb. duygular durmadan kemirir. Kimi insanlar bu duyguların baskısından kurtulmak için dinlerin bahşettiği dinginliğe yönelirken kimi insanlar da uyuşturucu türevleri olan sigara, içki, eroin / kokain vb. maddelere yönelirler. Bazı insanlar da bu duygulardan bakiye acıyı çekmeyi reddederek ya delirir ya da intihar ederler.

Yine bu yazıda örnek verilen edebi metinlerde karşılığı olmasa da çalışmanın da bir çeşit uyuşturucu olduğunu, bazı insanların da kendilerini işe, güce verdiğini, bu suretle içlerindeki tamamları, beyinlerindeki gürültüyü susturabildiklerini söyleyebiliriz. Atalarımız da bu yolu salık vermişlerdir.

*"Ayağını sıcak tut başını serin,
Eline bir iş al düşünme derin."*

Nitekim yazının başında atıfta bulunduğumuz ve alıntıladığımız İnşirâh Sûresi'nde de paralel bir öğüt yer almaktadır: "Aslı: 7. Feiza ferağte fen-sab 8. Ve ila rabbike ferğab. Meali: 7. Boş kaldın mı hemen (başka) işe koyul 8. Yalnız Rabbine yönel."

31. Hüseyin Tuncer, Arayışlar Devri Türk Edebiyatı I Tanzimat Edebiyatı, Akademi Kitabevi, İzmir 1996, s.70.

32. Kenan Akyüz, s. 45.

KAYNAKÇA

AKSU, Cemal; “Yahya Kemal’in Gazellerinde Sevgili ve Âşık Tipi”, <http://www.journals.istanbul.edu.tr>, s. 16, Son Erişim Tarihi: 26.12.2014.

AKYÜZ, Kenan; Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1986.

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı; Yunus Emre Estetik Sırları, Yunus Emre (Makalelerden Seçmeler), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1994,

KAPLAN, Mehmet; Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 2, Dergâh Yayınları, İstanbul 1987.

KAPLAN, Mehmet; Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

Orhan Veli, Bütün Şiirleri, İstanbul 1959.

Rubailer, İstanbul 1969.

TANPINAR, Ahmet Hamdi; Edebiyat Üzerine Makaleler, Dergâh Yayınları, İstanbul 1992

TARANCI, Cahit Sıtkı; Otuz Beş Yaş - Bütün Şiirleri, Derleyen Asım Bezirci, Can Yayınları, İstanbul 1991.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri; Yunus Emre Divanı, Tercüman 1001 Temel Eser, 1972.

TUNCER, Hüseyin; Arayışlar Devri Türk Edebiyatı I Tanzimat Edebiyatı, Akademi Kitabevi, İzmir 1996.

UZUN, Fahri; Rübâb-i Şikeste ve Tevfik Fikret’in Diğer Bütün Eserleri, İnkılâp ve Aka Kitapevleri, İstanbul 1962.

ZWEİG, Stefan; Kendi Hayatının Şiirini Yazanlar / Casanova - Stendhal – Tolstoy, (çev. Ayda Yörükân), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1995.

<http://www.christiananswers.net/turkish/bible-tr/tr-eccl3.html>

<http://www.insirahsuresi.com>

<http://www.tdk.gov.tr>